

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидата педагогічних наук **ВЛАСЕНКО Каріни** на дисертацію **ОВДІЙ Наталії** на тему: **«Формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації зумовлена стрімкими змінами в соціальному середовищі та потребою у висококваліфікованих фахівцях соціальної роботи, здатних оперативно та ефективно реагувати на нові соціальні виклики. Сучасне суспільство стикається з серйозними проблемами, серед яких – зростання бідності, соціальна нерівність, безробіття, демографічні зміни, міграційні процеси та наслідки військових конфліктів. В умовах глобалізації і швидких змін у суспільному житті роль фахівців соціальної роботи стає особливо важливою: вони не лише надають підтримку найбільш уразливим верствам населення, але й допомагають адаптуватися до нових реалій, забезпечуючи соціальну інтеграцію та стабільність. У зв'язку з цим підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи повинна відповідати вимогам часу, що вимагає інтеграції інноваційних технологій в освітні програми та практичні методи роботи. Формування професійної компетентності вже не обмежується лише традиційними підходами до освіти: важливо сприяти розвитку навичок використання сучасних технологічних засобів, які дозволяють підвищити ефективність роботи фахівців соціальної роботи.

Формування професійної компетентності в умовах інноваційних змін є надзвичайно актуальним для української системи соціальної роботи. Війна, внутрішнє переміщення населення, зростання кількості осіб, які потребують соціальної підтримки, а також обмежені ресурси створюють складні умови для фахівців соціальної роботи, що вимагає від них здатності до швидкої адаптації та використання новітніх технологічних засобів для вирішення цих завдань. У цьому контексті важливим є впровадження новітніх підходів до підготовки фахівців, що дозволяють не лише забезпечити високий рівень їхніх професійних знань, але й надати їм необхідні інструменти для ефективної роботи в умовах сучасних соціальних трансформацій.

Посилює актуальність теми низка державних документів, зокрема, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальні послуги», наказ МОН «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів».

Отже, тема дисертації Овдій Наталії на тему: «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій» є актуальною і цілком відповідає запитам часу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, під час її виконання забезпечується застосуванням методології, адекватної меті та завданням, специфіці об'єкта і предмета, використанням необхідного комплексу методів дослідження, а також практичним упровадженням отриманих результатів.

Сформована авторкою джерельна база характеризується різноманітністю та достатньою повнотою, що є безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи.

Чіткість і структурованість наукового апарату дослідження дала можливість визначення науково обґрунтованих теоретичних засад, обрання оптимальної стратегії здійснення наукового пошуку, окреслення основних питань для вивчення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження.

Структура дисертації є чітко обґрунтованою і логічно вибудованою, що дозволяє авторці всебічно розглянути предмет дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами та темами, окреслено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також методи дослідження, розкрито наукову новизну роботи, окреслено практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, кількості публікацій дисертантки, у яких відображено основні положення дисертації.

У **першому розділі** здійснено аналіз наукових праць, результати якого свідчать про важливість підготовки майбутнього соціального працівника для здійснення ним професійної діяльності.

Суспільство вимагає від фахівців із соціальної роботи високої кваліфікації, яка передбачає наявність необхідних спеціальних, соціально-гуманітарних знань, здатність творчо підходити до виконання своїх функцій, приймати рішення та нести за них відповідальність, прагнення до всебічного особистісного розвитку та потреба у самореалізації. Професіоналізм передбачає досконалі знання у будь-якій області.

Розвиток професійної компетентності є проявом сукупності взаємопов'язаних компетентностей, що відображає теоретичну та практичну підготовленість фахівця

до професійної діяльності. Це включає в себе як особистісні, так і професійні здібності людини, що визначають успішне виконання індивідом своєї професійної місії.

Авторкою визначено, що компетентна людина у професійній сфері – це знаюча, добре обізнана людина, тобто, компетентність, як правило, пов'язують із кваліфікацією фахівця, який має знання про свою професійну галузь. Поняття «компетентність» включає в себе складний зміст, що інтегрує професійні, соціально-педагогічні, соціально-психологічні, правові та інші характеристики. В узагальненому вигляді компетентність фахівця представляє собою сукупність здібностей, якостей та властивостей особистості, необхідних для успішної професійної діяльності у тій чи іншій сфері.

Акцентовано увагу на світовому досвіді, який свідчить про те, що за допомогою соціальних технологій можна вчасно вирішувати соціальні конфлікти, знімати соціальну напругу, запобігати катастрофам, блокувати ризиковані ситуації, приймати та виконувати оптимальні управлінські рішення.

На думку авторки, хоча запровадження інноваційних технологій у соціальній роботі в Україні має багато переваг, воно також створює і проблеми. Насамперед, необхідно вирішити такі питання, як цифрова грамотність, доступ до технологій і потреба в постійному навчанні соціальних працівників. Також особливої уваги вимагають етичні міркування, пов'язані з конфіденційністю даних, прийняттям рішень ШІ та потенційним знеособленням послуг.

У **другому розділі** узагальнено кращі зарубіжні та вітчизняні практики підготовки фахівців для соціальної сфери, а також обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій.

З'ясовано, що сучасний етап розвитку соціальної роботи в Україні характеризується інтеграцією з європейськими стандартами та адаптацією до нових викликів. Законодавчі ініціативи спрямовані на розширення доступу до соціальних послуг, підвищення якості їх надання та забезпечення правових гарантій для соціальних працівників. Особлива увага приділяється підготовці фахівців, які здатні працювати у кризових умовах, впроваджувати інноваційні методики та забезпечувати ефективну комунікацію з різними соціальними групами.

Акцентовано увагу на вплив міжнародного досвіду на підготовку та професійний розвиток соціальних працівників в Україні, який є одним із ключових чинників, які сприяють інтеграції сучасних підходів у вітчизняну систему соціальної роботи. Українська соціальна робота активно переймає міжнародний досвід, щоб відповідати високим стандартам, запровадженим у країнах Європи, США та Канади. Цей вплив відображається на рівні освітніх програм, методик роботи, професійної етики та організації соціальних служб.

Авторкою було зроблено висновок, що вплив міжнародного досвіду та неформальної освіти є вагомим фактором у формуванні професійної компетентності соціальних працівників в Україні. Вони сприяють розвитку нових підходів, інтеграції в глобальну спільноту та підвищенню якості соціальних послуг, що надаються населенню. У сучасних умовах ці чинники набувають особливого значення, адже дозволяють фахівцям адаптуватися до нових викликів і працювати на найвищому професійному рівні.

Акцентовано увагу на інноваційних методиках, які є одним із ключових елементів у формуванні професійної компетентності соціальних працівників. Сучасний світ постійно змінюється і соціальна робота як професія потребує адаптації до нових викликів, впровадження передових технологій і методик для підвищення якості послуг, що надаються. Україна, прагнучи інтегруватися у світову спільноту, активно впроваджує новітні підходи у підготовку фахівців соціальної сфери.

У **третьому розділі** розкрито діагностичний інструментарій дослідження, подано результати первинної діагностики на констатувальному етапі експерименту, обґрунтовано та розкрито впровадження на формувальному етапі експерименту методики формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій та подано її структурно-функціональну модель, здійснено аналіз результатів другого діагностичного зрізу на контрольному етапі експерименту.

З метою розроблення діагностичного інструментарію відповідно до компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи розкрито критерії, показники та діагностичні методики.

Визначення критеріїв і показників дозволили авторці виділити рівні сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних працівників, зокрема високий, середній і низький.

В умовах реального освітнього процесу підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» авторкою проведено педагогічний експеримент. Педагогічний експеримент передбачав реалізації експериментального фактора – методики формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій. Основною метою реалізації означеної методики є формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій.

Позитивної оцінки заслуговує розроблена структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи.

Слід зазначити, що дисертація вирізняється системним підходом до предмету дослідження, а також логічним, послідовним і переконливим викладом матеріалу. Висновки до розділів та загальні висновки повністю відповідають поставленим цілям і завданням.

Аналіз змісту дисертації дає підстави для висновку про те, що поставлені завдання розв'язано, гіпотезу підтверджено, мету наукового пошуку загалом досягнуто.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження або вказують на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Погоджуючись зі стратегією та тактикою наукового пошуку авторки, в межах наукової дискусії вважаємо за корисне висловити кілька зауважень:

1. Зазначені в дослідженні критерії (когнітивний, мотиваційний, операційний тощо) подано без достатньої аргументації їх вибору. Рекомендується окреслити логіку, за якою обрано саме ці критерії, і пояснити їх взаємозв'язки з компонентами готовності.

2. Підрозділ майже не враховує здобутки суміжних галузей (психологія, ІТ, управління інноваціями). Рекомендується хоча б побіжно залучити такі підходи для глибшого розуміння технологічних змін у соціальній роботі. А також не розкрито потенціал державно-приватного партнерства. Авторка згадує державно-приватне партнерство як засіб ефективного впровадження інновацій, але не розглядає прикладів, моделей або форм реалізації. Доцільно навести 1–2 успішні кейси державно-приватного партнерства у соціальній сфері (національні або європейські).

3. Варто зауважити, що у дисертації відсутнє чітке розмежування між аналізом загального поняття «компетентність» і його специфікою у соціальній роботі. Рекомендується побудувати аналіз у логічній послідовності: спочатку окреслити загальнонаукові підходи, далі – педагогічні, і завершити прикладними аспектами в соціальній сфері.

Зазначені зауваження та пропозиції мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження. Вони обумовлені актуальною темою роботи та її новизною, і відображають прагнення авторки розв'язувати складні теоретичні та важливі практичні проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи.

Загальний висновок. На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення зазначаємо, що дисертація на тему: «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи засобами інноваційних технологій» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Овдій Наталія Миколаївна заслуговує

на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

**Рецензент доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат педагогічних наук
Каріна ВЛАСЕНКО**